

Inleiding tot de iconografie

Orthodoxe godsdienst

Naam:

Deze lesbundel werd ontwikkeld door Maria Chrysochoidou, leerkracht orthodoxe godsdienst in het lager onderwijs in Vlaanderen. Vormgeving en tekstcorrectie werden verzorgd door Marc Goris.

De afbeeldingen van iconen werden opgenomen voor didactische doeleinden.

Deze lesbundel kan vrij worden gebruikt en gedownload via www.orthodoxelessen.be. Het is niet toegestaan teksten en oefeningen uit deze lesbundel te wijzigen of buiten de context van deze lesbundel te gebruiken, kopiëren of vermenigvuldigen.

Wat is iconografie?

Een iconograaf is iemand die iconen schildert, zoals die we vinden in onze kerken, huizen en zelfs in boeken. Iconografen schilderen heilige personen zoals Christus, de Moeder Gods, engelen en de heiligen van de Kerk.

Iconografie is meer dan enkel schilderkunst. Het is een heilige en spirituele kunstvorm die gelovigen door de eeuwen heen heeft geraakt en hen de nieuwe, prachtige wereld van God heeft onthuld. Iconen worden geschilderd op houten panelen volgens bepaalde regels. Voordat een icoon wordt geschilderd, zal de iconograaf bidden en vasten.

Kleur de zinnen die waar zijn in het groen. Zinnen die niet waar zijn kleur je rood.

Een iconograaf is iemand die iconen schildert.

Iconen kan je enkel terugvinden in een kerk.

Iconografen schilderen vooral bloemen, planten en dieren.

Iconografie is een heilige en spirituele kunstvorm.

Iconen worden geschilderd op een schildersdoek.

De schilder van iconen is altijd een priester of een bisschop.

Voordat een icoon wordt geschilderd, zal de iconograaf bidden en vasten.

Kleuren in de iconografie

Net zoals God eerst planten, bomen en dieren maakte voordat Hij mensen schiep, begint de iconograaf met het schilderen van de achtergrond, landschappen en gebouwen. Daarna worden kleding en gezichten geschilderd, in lagen, van donker naar licht. Dit symboliseert de reis van de ziel van duisternis naar de verlichting van God. Details zoals gezichten en handen worden heel nauwkeurig geschilderd.

De kleuren op de iconen worden nooit gemengd, maar laag voor laag op elkaar aangebracht.

goud of geel

rood of donkerrood

blauw

grijs

groen

zwart

de kleur van de menselijkheid

de kleur van het leven

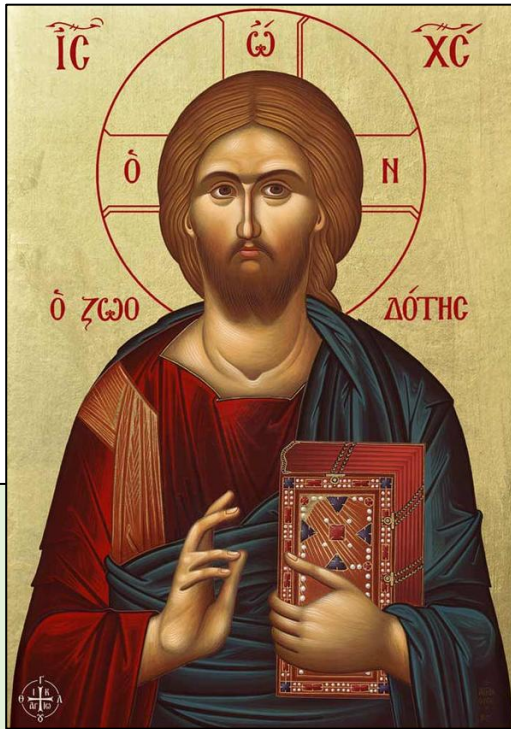
goddelijke licht (bij aureolen)

de kleur van de hel, van een grot en van een graf.

de kleur van goddelijkheid of van koningen

wordt nooit gebruikt want kwaad wordt nooit gemengd met goed.

De gele of goudkleurige cirkel rond het hoofd van Christus, de Moeder Gods en de heiligen is de **aureool**. Het is het licht van Christus dat de zielen van de heiligen verlicht.

Christus draagt altijd onderaan een rood gewaad en bovenaan een blauwe tuniek. De rode kleur is het symbool van Zijn goddelijke natuur en de blauwe kleur staat voor de menselijke natuur van Christus, want Hij, die God is, is mens geworden.

Kijk eens goed naar het icoon van de Moeder Gods hierboven. Vergelijk haar kleding met die van Jezus. Wat valt je op?

De Moeder Gods draagt kleding in tegenovergestelde kleuren. Onderaan draagt ze blauw, als symbool van haar menselijkheid, terwijl ze bedekt is met een rode mantel. Zo laat de iconograaf zien dat zij getooid werd door de Heilige Geest, waardoor ze de Moeder van de Zoon van God kon worden.

rode kleur

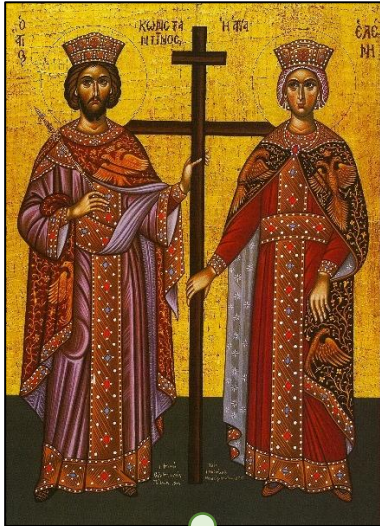
kleur die symbool staat voor menselijkheid

blauwe kleur

kleur die symbool staat voor het goddelijke

Symbolen in de iconografie

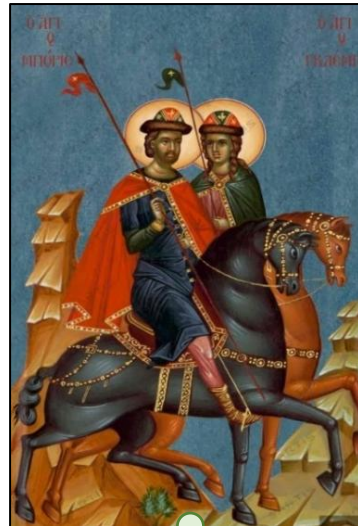
De heiligen die **koninklijke kleding** en een **kroon** op hun hoofd dragen waren koningen, koninginnen, prinsen en prinsessen.

De heilige prinsen
Boris en Gleb

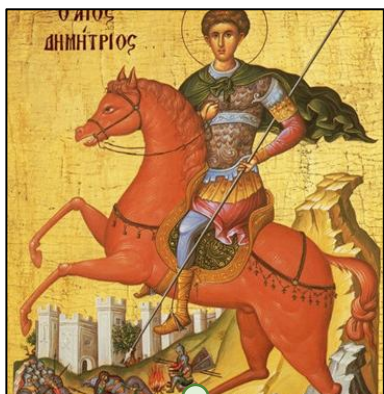

De heiligen
Elena en Constanijn

De heilige Koninklijke
Familie van Rusland

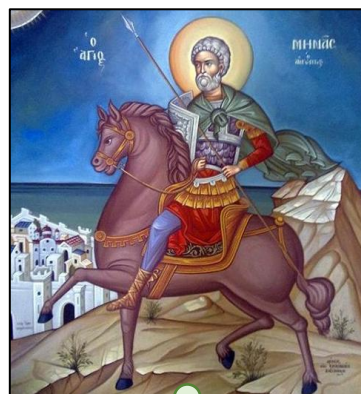
De Heiligen die soldaten waren, dragen hun **gevechtuniform**, omdat ze tot het Romeinse leger behoorden.

De heilige Georgios
met een wit paard

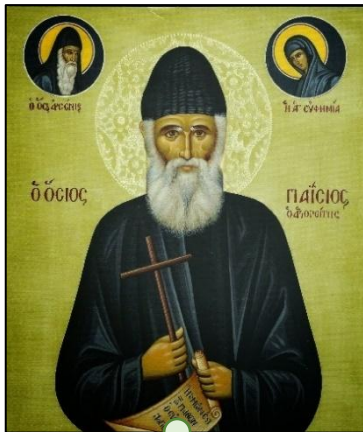

De heilige Dimitrios
was jong

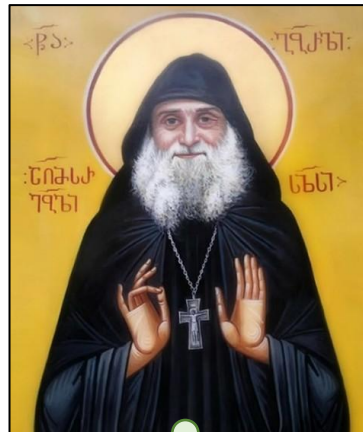

De heilige Minas
was ouder

De Heiligen die monniken waren worden afgebeeld met hun **zwarte gewaad**. Ze worden ook 'osioi' genoemd.

Osios Gabriël
van Georgië

De heilige Filothei

Osios Paisios

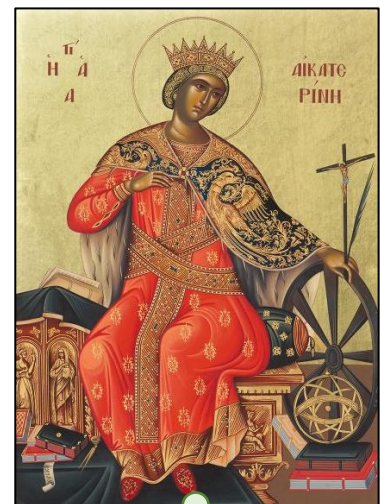
De heiligen die gekleed zijn in een **rode tuniek** noemen we ze martelaren. Ze hebben hun leven en bloed gegeven voor Christus, vandaar de rode kleur. Velen van hen houden in hun rechterhand een kruis vast, dat symbool staat voor hun geloof in Jezus, terwijl hun linkerhand een open handpalm heeft om zich te verzetten tegen de duivel.

De heilige Aikaterini met
het wiel waarmee ze
gemarteld werd

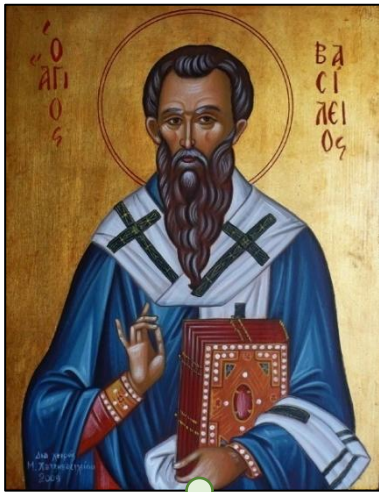

De heilige Barbara

De heilige Marina heeft
de duivel vast

De heiligen, die bisschop of aartsbisschop waren, dragen de **omoforion**, een breed lint met kruisen, over de schouders en houden het Evangelieboek vast omdat zij hun best hebben gedaan om het Woord van Christus naar de mensen te brengen.

De heilige Spyridon met een brandende baksteen, een van zijn mirakels.

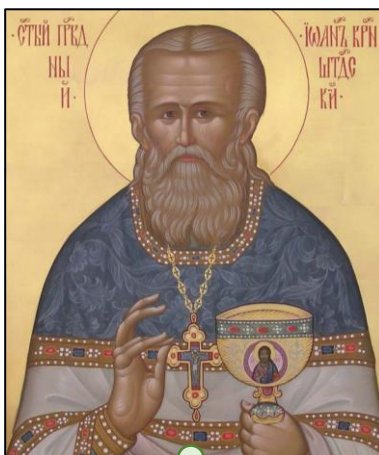

De heilige Nikolaas van Myra, patroonheilige van de schippers

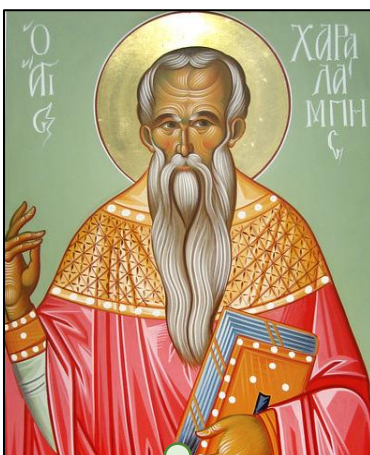

De heilige Basilius de Grote

De heiligen die priesters waren, dragen de **sticharion**, het priestergewaad, en houden het Evangelie vast omdat zij het leven van Christus en Zijn Evangelie hebben gevolgd.

De heilige Charalambis draagt een rode sticharion, want hij was een martelaar.

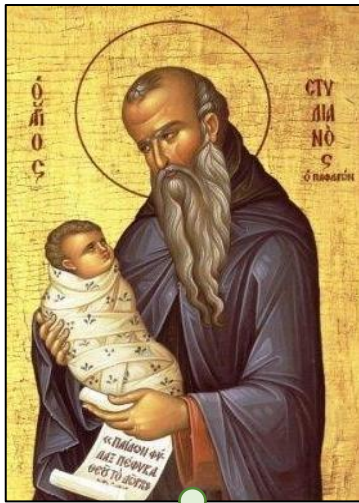

De heilige Porfyrios was een monnik en een priester.

De heilige Johannes van Kronstadt draagt een blauwe sticharion.

De voorwerpen die bij de heiligen op iconen geschilderd worden, zijn erg symbolisch en verwijzen vaak naar het leven van de heilige.

De heilige Spyridon met een brandende baksteen, een van zijn mirakels.

De heilige Stylianos is de beschermer van kinderen.

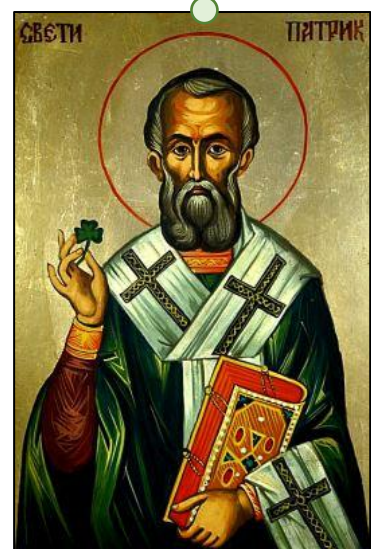
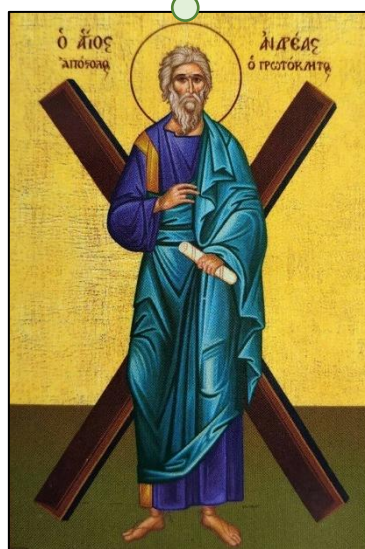

De heilige Panteleimon was een dokter.

De heilige Patrick heeft een klavertje in zijn hand, het symbool van de Heilige Drie-Eenheid in Ierland.

De profeet Jona wordt afgebeeld met de walvis die hem opslokte.

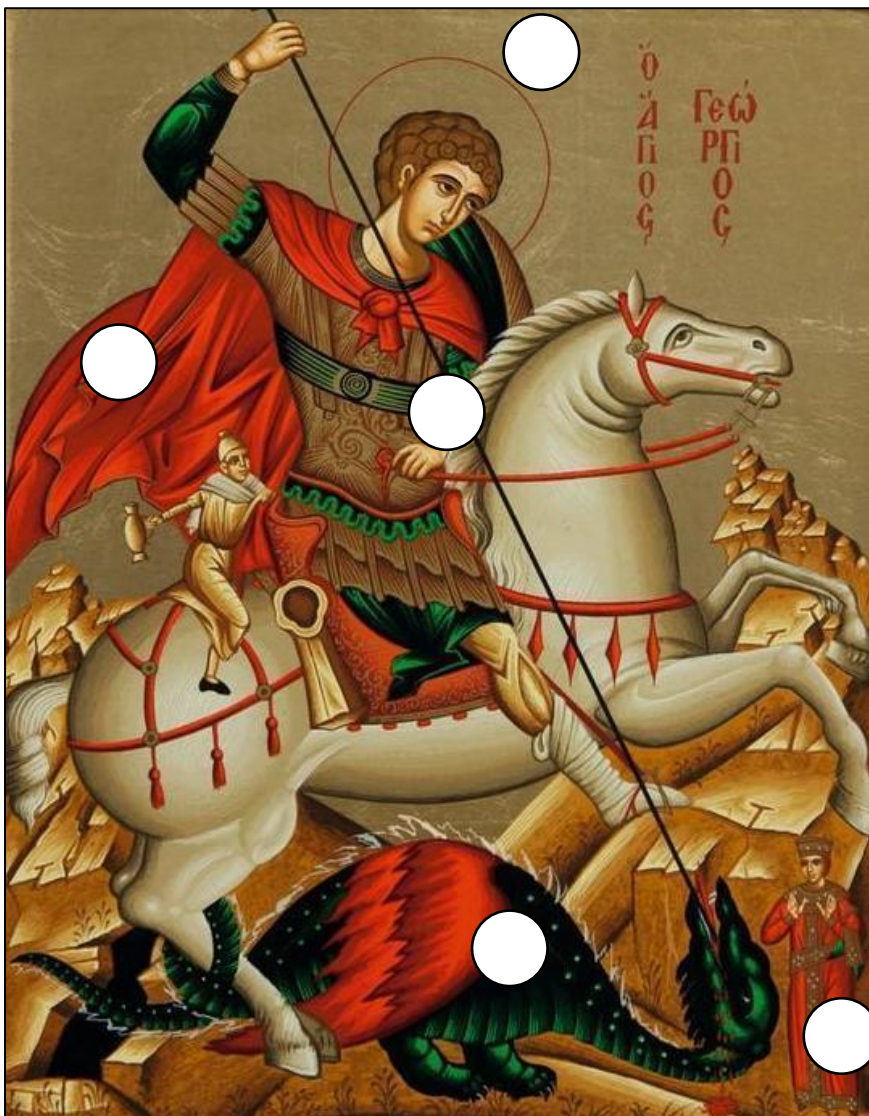
De apostel Andreas met het diagonale kruis waarop hij de marteldood stierf.

Oefeningen

Bekijk goed het icoon van de heilige Georgios (Joris). Zet de nummertjes van de kenmerken van het icoon op de juiste plaats.

	Hij was een soldaat.
	Hij was een heilige.
	Hij stierf de marteldood voor zijn geloof. Hij was dus een martelaar.
	Hij heeft een draak gedood.
	Hij heeft een prinses gered.

Kijk goed naar het icoon van de heilige Aikaterini. Vul daarna de ontbrekende woorden in de tekst in. Zet ook de nummertjes op de juiste plaats in het icoon.

kroon

martelaar

troon

vrouwelijke

wetenschappelijke

wiel

1. De heilige Aikaterini zit op een lage houten
2. Ze is koninklijk gekleed en draagt op haar hoofd een versierd met edelstenen Dit toont haar afkomst van een rijke en belangrijke familie.
3. Ze draagt een rode mantel, die aantoont dat ze een is.
4. Ze houdt met haar linkerhand een vast, dat verwijst naar de manier waarop ze ter dood gebracht werd.
5. De ganzenveer in haar rechterhand, de boeken en de instrumenten benadrukken haar brede kennis.
6. De troon en haar lessenaar zijn mooi versierd met figuren, die haar deugden symboliseren.

In 325 werd in Nicea het eerste Oecumenische Concilie gehouden. Een concilie is een vergadering van bisschoppen en kerkvaders die beslissingen nemen over het geloof. Er werd gediscussieerd over een idee van Arius, een priester uit Alexandrië, die beweerde dat Jezus niet echt God was, maar een gewone mens.

De heilige Spyridon van Cyprus was daar ook aanwezig. Hij verdedigde de leer van de Heilige Drie-eenheid: de Vader, de Zoon en de Heilige Geest vormen samen één ondeelbare God. Om dat aan iedereen duidelijk te maken, verrichtte de heilige Spyridon een mirakel.

Hij nam een baksteen, zei: “In de naam van de Vader” en een vlam sprong uit de

baksteen. Daarna zei hij: “en de Zoon”, en toen druipte er ook water uit. Tenslotte zei hij: “en de Heilige Geest”, en toen bleef er enkel nog een hoopje droge klei over in zijn hand.

Iedereen begreep daardoor dat God bestaat uit drie Personen: Vader, Zoon en Heilige Geest. Hiermee bewees de heilige Spyridon dat Jezus niet enkel een mens is, zoals Arius beweerde, maar ook God.

Bekijk het icoon van de heilige Spyridon en beantwoord de volgende vragen:

Wat was de heilige Spyridon?

- ☐ een priester
- ☐ een bisschop
- ☐ een koning
- ☐ een soldaat

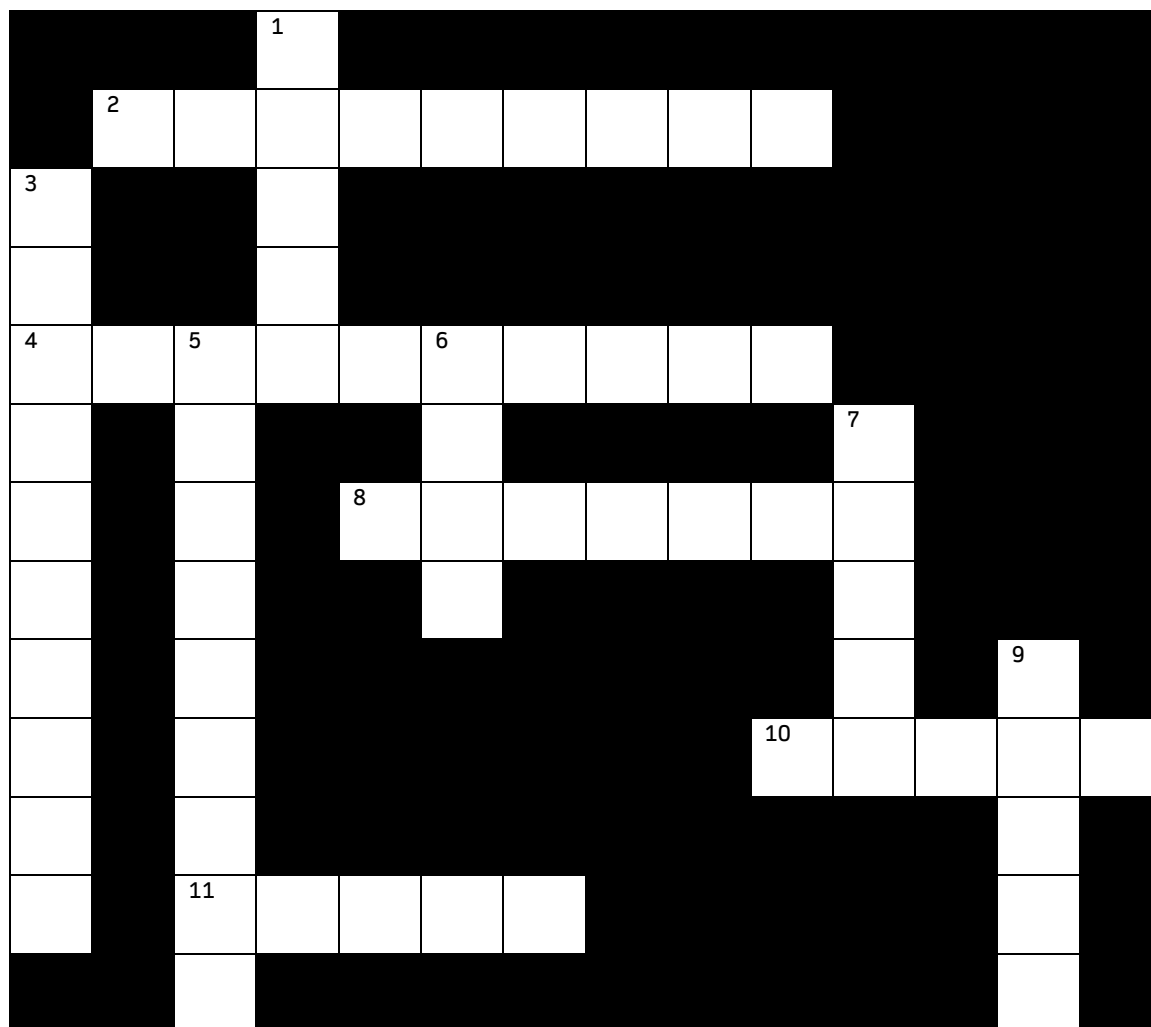
Welk element in het icoon verwijst naar het mirakel dat hij verrichtte?

- ☐ het evangelieboek
- ☐ het hoofddeksel
- ☐ de baksteen in zijn hand
- ☐ het aureool

Kleur de kaders van de heiligen in de volgende kleuren:

Koning(in)	soldaat	bisschop	priester	monnik	martelaar
------------	---------	----------	----------	--------	-----------

Horizontaal

- 2 een heilige die zijn of haar leven voor Christus gegeven heeft
- 4 schilder van iconen
- 8 goudkleurige cirkel rond het hoofd van heiligen
- 10 kleur van de hel, van een grot en van een graf
- 11 heilige monniken met zwarte gewaden

Verticaal

- 1 kleur van het leven
- 3 een priestergewaad
- 5 een breed lint met kruisen, dan bisschoppen over hun schouders dragen
- 6 kleur van goddelijk licht
- 7 kleur van de menselijkheid
- 9 symbool van koningen, prinsen of prinsessen op iconen